

Kielak, Bernard

Wydawnictwa regionalne woj. ostrołęckiego za lata 1993-1994

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 8, 366-371

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WYDAWNICTWA REGIONALNE WOJ. OSTROŁĘCKIEGO za lata 1993–1994

Omówienie dwuletniej działalności wydawniczej na terenie województwa ostrołęckiego staje się obecnie zadaniem niezmiernie trudnym. Kłopot wynika z faktu, iż tak znaczną liczbą wydawnictw w ostatnich latach może poszczycić się mało które województwo podobne do ostrołęckiego wielkością. Wystarczy wspomnieć, że w 1993 r. ukazało się 9 (znanych autorowi) publikacji, zaś rok 1994 przyniósł do tej pory 8 kolejnych wydawnictw. Większość z nich ukazała się z inicjatywy Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego im. A. Chętnika, ale wydawcą był również PAN oraz ostrołęckie placówki kulturalne, oświatowe, towarzystwa społeczne.

Nie można pominąć faktu, że znaczna część tych wydawnictw została opublikowana przy wsparciu finansowym Wojewody Ostrołęckiego a także Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego w Ostrołęce.

Ze względu na znaczną, jak już powiedziano, liczbę prac a jednocześnie konieczność ograniczenia tekstu nie jest możliwym dokonanie nawet pobieżnej recenzji, pozostaje więc jedynie zaprezentowanie podstawowych danych o nowszych publikacjach regionalnych.

Wśród wydawnictw naukowych i popularnonaukowych, które wyszły drukiem w 1993 r. znalazły się m.in.: St. Pajki – **Współcześni badacze i popularyzatorzy Kurpiowszczyzny**, tegoż autora – **Losy tułaczów mieszkańców województwa ostrołęckiego 1939–1956**. B. Kiela – **Artyści ludowi województwa ostrołęckiego, cz. II – Folklor**, które zostały już szerzej zaprezentowane w VII tomie **Zeszytów Naukowych OTN** (również wydawnictwo z 1993 r.).

Do publikacji godnych polecenia należy opracowanie Stanisława Pajki pt. **Kurpiowska Puszcza Zielona w edukacji regionalnej** (wyd. OTN). St. Pajka, wieloletni propagator i badacz kwestii edukacji

regionalnej przygotował wydawnictwo niecodzienne acz niezmiernie potrzebne. Zawarł w książce konspekty lekcji poświęconych historii, kulturze, tradycji, wybitnym ludziom regionu – materiał pomocny nauczycielowi w przeprowadzeniu zajęć na dowolny temat z w/w zagadnień. W książce zamieszczono także gotowe pytania do konkursów i quizów oraz bibliografię wydawnictw o regionie. Publikacja ma jeszcze ten walor, że cząstkowe rozdziały są autorstwa nauczycieli i pracowników nauki oraz kultury – praktyków, znających zagadnienia regionalne a jednocześnie pedagogiczne.

O tym, że OTN nie trzyma się w pracy badawczej i działalności popularyzatorskiej wyłącznie ram regionalnych a wychodzi daleko poza nie, świadczy książka Kazimierza Sopucha i ks. Władysława Dudziaka pt. **Z pogranicza kurpiowsko-mazurskiego 1945–1957**. Składa się ona z dwóch części: artykułu K. Sopucha *Kształtowanie się świadomości narodowej Mazurów w okresie 1945–1957* oraz ks. Wł. Dudziaka *Wspomnienia mrągowskiego proboszcza z lat 1945–1946*. Obaj autorzy, pochodzący z Goworowszczyzny znaleźli się na tzw. Ziemiach Odzyskanych i z tegoż terenu przedstawiają zarówno wyniki badań naukowych jak i przeżycia osobiste. Praca jest w pewnym sensie publikacją rozrachunkową, ale tym razem z niewiedzą, złą wolą i planową dyskryminacją rdzennej ludności Mazur oczekującej z utęsknieniem nadejścia wymarzonej Polski. Zderzenie oczekiwań z zaistniałą rzeczywistością doprowadziło do sytuacji, w której, jak pisze prof. Bronisław Gołębiowski w „Posłowiu” „ludności autochtonicznej na terenie Mazur... pozostała garstka”. Wyjaśnienie przyczyn tego stanu rzeczy znajdzie czytelnik na kartach wspomnianej książki.

Z kolei o tym, jak wiele tematów badawczych w historii naszego miasta pozostaje do opracowania uświadamia książka Czesława Parzycha pt. **Sto lat ostrołęckiej kolei**. Publikacja wydana w 1993 r. dzięki staraniom Towarzystwa Przyjaciół Ostrołęki jest pierwszą tak obszerną monografią bardzo istotnej i miastotwórczej „instytucji” jaką była kolej żelazna. Książka składa się z dwóch części: pierwszej – będącej z konieczności skrótowym ale przejrzystym omówieniem dziejów ostrołęckiego węzła kolejowego i z części drugiej – prezentującej sylwetki niektórych pracowników PKP (383 osoby), o których informacje udało się zebrać autorowi. W związku z tym, że jak wspomniano, jest to pierwsze opracowanie historii kolei ostrołęckiej, Cz. Parzych oparł się w większości na wspomnieniach, relacjach

i notatkach pracowników PKP, a także artykułach i notatkach prasowych. Pracę wzbogacają interesujące fotografie oraz bibliografia.

Następnym wydawnictwem OTN związanym z Ostrołęką jest praca J. Dziewirskiego, J. Kijowskiego i H. Maćkowiaka pt. **5 Pułk Ułanów Zasławskich. Zarys dziejów**. Ogromne zainteresowanie z jakim spotkało się pierwsze wydanie monografii o 5 Pułku (1991) skłoniło wydawców (OTN, TPO, Muzeum, Koło Przyjaciół 5 PUZ) do przygotowania następnej edycji tej książki. Tegoroczne wydanie zostało poszerzone o bardziej szczegółową historię sztandarów 5 Pułku, opis obchodów jubileuszowych w 1991 r., święta Pułku w 1992 i 1993 r., jak również o wspomnienia Stanisławy Przedpeńskiej, Tadeusza Gałęckiego i ppłka Jerzego Andersa. W wydaniu drugim znalazło się wiele nowych fotografii, jednakże czytelność ich druku pozostawia bardzo wiele do życzenia. Pomimo tego mankamentu wszyscy, którym nie udało się zdobyć wydawnictwa sprzed 3 lat mogą zapoznać się z nową publikacją.

Do opracowań dotyczących z kolei regionu kurpiowskiego należy nowa praca znanego badacza i popularyzatora terenów nadnarwiańskich – Henryka Syski. Przygotował on interesującą pozycję, prezentującą północną Kurpiowszczyznę przez pryzmat piśmiennictwa o tej ziemi. Książka **Przez Puszczy Zieloną** (wyd. OTN w ramach Biblioteki Kurpiowskiej) zawiera cały szereg relacji pamiętnikarskich, notek, artykułów, esejów a nawet znaczną liczbę wierszy dotyczących omawianego terenu. Znacznym walorem publikacji jest swobodny, gawędziarski styl narracji, tak charakterystyczny dla tego pisarza. Choć wiele z zamieszczonych tu relacji o Zagajnicy znaleźć można w innych publikacjach H. Syski, to jednak opracowanie prezentuje poważną liczbę wydawnictw o regionie, które ukazały się w ostatnich latach. Świadczy to, że autor, mimo iż mieszka z dala od ziemi ostrołęckiej, pilnie śledzi wszystko, co o Kurpiowszczyźnie ukazuje się drukiem. Publikacja jest dobrym przewodnikiem – tak dla młodzieży jak i dorosłego czytelnika – po dawnych wydawnictwach regionalnych, jak też współczesnej literaturze o Puszczy Zielonej.

Inną publikacją dotyczącą Kurpiowszczyzny jest książka autorstwa Wandy Paprockiej pt. **Myszyniec. Studium z dziejów miasta**. Opracowanie to wydane przez Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk w 1993 r. ukazało się jako 48 pozycja Biblioteki Etnografii Polskiej. Naczelnym zadaniem, jakie stawia sobie autorka

jest – oprócz nakreślenia dziejów osady a później miasta – znalezienie relacji między Myszyniecem a otaczającą go społecznością wiejską, wyznaczenie roli ośrodka i jego ponadlokalnych funkcji. Znaczne miejsce w pracy zajmują aneksy, które zawierają teksty istotnych dla miasta dokumentów znajdujących się w większości w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. „Myszyniec” W. Paprockiej stanowić może inspirację do podjęcia podobnych opracowań dla innych miast czy osad puszczańskich.

Grupę wydawnictw, które ukazały się w 1994 r. (oprócz wspomnianego wcześniej II wyd. o 5 PUZ) otwiera publikacja Jerzego Kijowskiego pt. **Z dziejów Powstania Kościuszkowskiego w Ostrołęce i okolicy**. Broszura wydana przez Towarzystwo Przyjaciół Ostrołęki stanowi jeden z elementów obchodów 200 rocznicy Powstania Kościuszkowskiego. Autor w skrótowy, ale czytelny sposób przedstawił genezę i przebieg powstania, nakreślił sytuację w naszym mieście i regionie w ostatnich latach I Rzeczypospolitej, omówił wymarsz Brygady Madalińskiego z Ostrołęki do Krakowa, życiorys dowódcy Brygady oraz ukazał przebieg powstania w Ostrołęce i najbliższej okolicy. Mimo iż wydawnictwo ma charakter typowo popularnonaukowy, przynosi cały szereg faktów mało znanych mieszkańcom miasta i regionu acz istotnych, tak dla poznania historii własnego miejsca zamieszkania, jak też początków pierwszego polskiego zrywu niepodległościowego.

Swoistym uzupełnieniem pracy J. Kijowskiego stała się publikacja Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej. Autorkami tej pracy są: Elżbieta Zielińska i Janina Mikulska, a opracowanie nosi tytuł „**Powstanie Kościuszkowskie 1794. Zestawienie bibliograficzne**”. W wydawnictwie znalazły się 132 pozycje dotyczące wydarzeń powstaniowych, w tym – co wydaje się szczególnie cennym – 23 pozycje bibliograficzne odnoszące się do powstania kościuszkowskiego na ziemiach woj. ostrołęckiego. W drugiej części zamieszczono wykaz dzieł literackich związanych tematycznie z powstaniem i biografii uczestników tych wydarzeń.

Kolejną książką Henryka Syski, która wyszła w ramach Biblioteki Kurpiowskiej realizowanej przez Ostrołęckie Towarzystwo Naukowe jest **Kęś rodzinnego zaścianka**. Tytuł jest w pełni adekwatny do treści zawartej w publikacji. Autor kreśli obraz swej „najmniejszej ojczyzny”, czyli rodzinnej wioski przez pryzmat historii własnej rodzi-

ny, swych doświadczeń życiowych, ale odnosi się również do istotnych dla regionu i kraju faktów historycznych. Opowieść prowadzona meandrami wspomnień od dziecięcych fascynacji odpustem czy przeżyć krewnych i znajomych do ogólnopolskich zjazdów, w których uczestniczył, daje w sumie obraz życia mieszkańców zaścianka, kształtowania ich postaw obywatelskich i patriotycznych.

Odmiernym od historycznych bo literackim wydawnictwem jest najnowsza praca Wojciecha Woźniaka pt. **Poeci znad Narwi**. Wydane w 1994 r. przez Ostrołęcki Ośrodek Kultury opracowanie jest zbiorem szkiców, felietonów, ale również wierszy ostrołęckiego środowiska literackiego. Autor przypomina historię powstania Klubu Literackiego „Narew”, prezentuje sylwetki miejscowych pisarzy i poetów bogato ilustrując ich twórczość fragmentami wierszy. W natłoku prac historycznych mieszkańcy Ostrołęki otrzymali profesjonalne opracowanie o znaczącym fakcie kulturowym, do jakich bez wątpienia zaliczyć należy Klub Literacki „Narew”.

Tegoroczna 55 rocznica polskiego Września stała się okazją do ukazania się nowego wydawnictwa OTN-u autorstwa pła Stanisława Andryszczyka pt. **Kwaterny i mogiły żołnierzy Września w województwie ostrołęckim**. St. Andryszczyk otwiera publikację wykazem oddziałów Wojska Polskiego uczestniczących w kampanii wrześniowej na naszym terenie, następnie prezentuje ogólny zarys działań bojowych na obszarach obecnego woj. ostrołęckiego. Główną część pracy stanowi katalog kwater i mogił żołnierzy poległych w walkach wrześniowych ujęty w podział na gminy i miejscowości. Dopelnieniem publikacji w założeniach wydawcy miały być zdjęcia niektórych mogił i kwater, jednakże strona techniczna druku w poważnym stopniu obniżyła to wartościowe dla każdej gminy wydawnictwo.

Najnowszym wydawnictwem OTN-u jest książka Józefa Kazimierskiego i Małgorzaty Pleskaczyńskiej pt. **Przewodnik po źródłach historycznych do dziejów ziem województwa ostrołęckiego XV-XX w.** Materiały zamieszczone w „Przewodniku” autorzy podzielili na cztery okresy: okres staropolski (do 1795 r.), okres zaborów (1795–1918), II Rzeczpospolita (1918–1939), lata wojny i okupacji (1939–1945). W okresach tych dokonano podziału na źródła drukowane i rękopiśmienne. Te ostatnie znajdują się w zdecydowanej większości w Archiwum Państwowym m. st. Warszawy, Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie oraz Archiwum Diecezjalnym w Płocku. Ta ze

wszech miar cenna pozycja ma jeszcze ten walor, że, – jak piszą autorzy we Wstępie – „*Ostrołęka będzie jedynym województwem na Mazowszu, które nie mając na swym terenie żadnego archiwum państwowego – będzie posiadało jako pierwsze „Przewodnik”.*”

Do interesujących publikacji należy ostatnia prezentowana tu praca nosząca tytuł **Polszczyzna regionalna**. Książka, wydana przez Kolegium Nauczycielskie w Ostrołęce i OTN, zawiera materiały z sesji językoznawczej, jaka odbyła się w listopadzie 1993 r. w Ostrołęce. Redagowana przez Henrykę Sędziak publikacja prezentuje wyniki badań językoznawczych w różnych regionach kraju (Kaszuby, Warmia i Mazury, tereny wschodnie), lecz najciekawsza dla naszego terenu jest część II nosząca tytuł: *Z badań gwary łomżyńskiej i kurpiowskiej*. Mimo iż poszczególne rozdziały mogą wydawać się wielce specjalistycznymi, znaleźć w nich można szereg interesujących informacji o miejscowej gwarze, słyszanej jeszcze często na ostrołęckich ulicach.

Przedstawiony w ogromnym skrócie wykaz publikacji dotyczących historii i kultury Ostrołęki, regionu i województwa nie jest wykazem wszystkich wydawnictw, które wyszły na tym terenie lub go dotyczą. Zamieszczone zostały prace, które w istotny sposób mogą posłużyć poszerzeniu wiedzy o dziejach własnego miasta i najbliższej okolicy.